

УДК 336.711

Т.С. ГУДИМА, канд. юрид. наук, старший науковий співробітник
Інститут економіко-правових досліджень НАН України, м. Київ

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Ключові слова: грошово-кредитна політика, Національний банк України, легітимність, принцип справедливості, довіра, сталий розвиток.

Проаналізовано правове забезпечення здійснення грошово-кредитної політики держави та критерії її легітимності. Визначено, що для забезпечення легітимності діяльності Національного банку України в сучасних умовах державному регулятору необхідно дотримуватись принципу справедливості. У зв'язку з цим доцільним є посилення юридичної відповідальності, прозорості діяльності Національного банку України та забезпечення громадського контролю за нею. Аргументовано закріплення на конституційно-правовому рівні вимоги щодо обов'язковості проведення референдуму у разі, коли те чи інше рішення органу державної влади, зокрема Національного банку України, загрожує перевищенню відповідних граничних значень.

Вступ. Однією із ключових умов економічного зростання та утвердження суспільного порядку є забезпечення механізму функціонування банківського сектору. В основу такого механізму покладено критерії довіри з боку суспільства до дій центрального банку, а також визнання справедливими його рішень, зокрема у ході реалізації грошово-кредитної політики (ГКП). На думку багатьох учених, саме ці критерії мають бути її кінцевою метою [1, с. 8]. Додержання цих критеріїв відбувається завдяки чіткій правовій регламентації та забезпеченню жорсткої дисципліни виконання функцій центрального банку, прозорості та професіоналізму його діяльності тощо. У протилежному випадку спостерігається зниження рівня народної довіри та підтримки державного регулятора банківського ринку (криза легітимності, або делегітимація). Це призводить до ігнорування ініціатив влади, посилення опортуністичних настроїв у суспільстві та ще більшого погіршення економічного стану країни.

Така ситуація склалась наразі і в Україні. Замість виконання Національним банком України (НБУ) законодавчо закріплених функцій, зокрема забезпечення стабільності грошової одиниці України, розробки та запровадження ефективних інструментів ГКП для стабілізації ситуації, на вітчизняному фінансовому ринку спостерігається зворотна ситуація. За 17 років після ухвалення Закону України «Про Національний банк України» гривня знецінилась майже у п'ять разів. При цьому в банківській системі мають місце відпрацьовані ко-

рупційні схеми, протиправні дії високопосадовців без застосування будь-яких заходів відповідальності за їх вчинення. Такі чинники сприяли дестабілізації ситуації на фінансовому ринку із проекцією на економіку країни та призвели до кризи легітимності дій НБУ, зокрема у процесі реалізації ГКП. Через негативні наслідки делегітимації постає необхідність дослідження умов її виникнення, винайдення шляхів щодо їхнього усунення та попередження в майбутньому.

Проблематика формування та здійснення ГКП отримала досить ґрунтовний розвиток та висвітлення у наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Достатньо згадати роботи сучасних правознавців: І.В. Ветрової, Л.К. Воронової, Є.О. Алісова, Є.В. Карманова, О.П. Орлюк, Ю.В. Ващенко, О.А. Костюченко, І.Б. Заверухи, Д.В. Задихайла, О.П. Подцерковного та ін. Утім, деякі аспекти, а саме проблеми забезпечення легітимності дій НБУ, зокрема у ході здійснення ГКП у сучасних умовах, потребують додаткового дослідження.

Вищенаведене обумовлює **мету дослідження**, яка полягає в необхідності вивчення феномену легітимності грошово-кредитної політики в сучасних умовах, визначення причин делегітимації та обґрунтування напрямів щодо їхнього усунення.

У філософії легітимність державного органу пов'язують зі згодою керованих (суспільства). Така ідея лежить в основі теорії суспільного договору. Згідно з цією теорією люди віддають частину своїх суверенних прав уряду держави або іншому органу влади для того, щоб підтримувати порядок у суспільстві, тобто це згода тих, ким правлять, з певними правилами, за якими здійснюється управління. Умовою такої згоди є те, що правила мають відповідати основоположному принципу справедливості [2—4].

ГКП вбачається за доцільне розглядати як один із об'єктів суспільного договору. У даному випадку суспільство наділяє центральний банк певними повноваженнями щодо забезпечення стабільності грошової одиниці, фінансової стабільності, економічного зростання тощо.

На думку Д. Бітема, основними критеріями легітимності влади в рамках суспільного договору є довіра та визнання суспільством справедливості її діяльності [5]. Зазначені критерії не отримали належного втілення у діяльності НБУ, який забезпечує здійснення ГКП держа-

ви, про що свідчать результати соціологічного опитування, проведеного центром «Соціологічний моніторинг» та Українським Інститутом Соціальних Досліджень імені О. Яременка. Так, станом на 24 жовтня 2016 р. діяльність НБУ викликала довіру лише у 12 % населення країни. Дуже песимістичною є оцінка населенням зусиль НБУ з порятунку проблемних банків, у яких вони втратили свої заощадження. Лише 7 % населення відзначають дії НБУ у цьому напрямі достатніми [6]. Це хоча й суб'єктивна, проте незаперечна оцінка населенням країни серйозних помилок НБУ під час реалізації ГКП держави. Очевидно, що нині люди «погоджуються на владу, яка їм не до вподоби лише тому, що не бачать іншого варіанта» [7, с. 8]. Цей невтішний висновок вказує: взаємозв'язок між НБУ та громадянами, який визначався легітимністю, поступово руйнується. Зокрема, справедливість та довіра зводяться нанівець, і ситуація тільки погіршується. Отже, в Україні проблема реалізації ГКП як об'єкта суспільного договору на засадах справедливості постає досить гостро.

Основними причинами, що сприяли виникненню недовіри до дій НБУ та визнання несправедливими його рішень, можна визнати такі: недосконалість законодавства України та порушення норм актів чинного законодавства України (невиконання НБУ визначених Законом повноважень, зокрема щодо підтримки стабільності грошової одиниці; нівелювання нормативно закріплених вимог до осіб, які мають право обіймати керівні посади, прикриття корупційних схем) тощо. Для обґрунтування цього необхідно навести приклади.

Тривалий час після ухвалення Закону України «Про Національний банк України» його норми залишалися практично незмінними. Але глобальні виклики, наприклад світова фінансова криза 2008—2009 рр., погіршили ситуацію на банківському ринку країни і, як наслідок, пригнітили економічну активність фінансових інституцій. У зв'язку з цим виникла необхідність у докорінному реформуванні вітчизняного законодавства. Тому у 2010 р. низка нормативно-правових актів, які так чи інакше спрямовані на врегулювання банківської діяльності та діяльності державного регулятора — НБУ, зазнали суттєвих змін.

Зокрема, ст. 6 Закону України «Про Національний банк України», якою визначено ос-

новну функцію державного регулятора, було доповнено абзацом другим. Відповідно до внесених змін, починаючи з 2010 р., при «забезпеченні стабільності грошової одиниці» НБУ «має виходити із пріоритетності досягнення та підтримання цінової стабільності в державі». Таке нововведення створило передумови для ототожнення грошової та цінової стабільності. Це сприяло порушенню конституційної норми (ст. 99 Конституції України) та виявилось у спробі звільнення НБУ від відповідальності за виконання стабілізаційних заходів на грошово-кредитному ринку. По суті, сьогодні державний регулятор не несе відповідальності за динаміку курсу гривні. Не дивно, що вона останнім часом стрімко знецінюється.

Прискорення цього процесу зумовило і відповідне рішення НБУ. Так, у 2014 р. в Україні було оголошено про відмову від прив'язки курсу гривні (до долара США) і перехід до політики так званого інфляційного таргетування. Таке рішення державного регулятора досить негативно вплинуло на курс гривні та стало предметом жвавих дискусій серед фахівців щодо його своєчасності, наявності в країні об'єктивних передумов, необхідних для забезпечення успішності трансформацій у державній економічній політиці [9, с. 7]. На їхню думку, такі зміни створюють не лише певні можливості, але й нові ризики для економіки України.

Утім, керівництво НБУ *проявило повну незацікавленість у втручанні будь-яких суб'єктів у розробку ефективного плану дій із забезпечення стабільності. Навіть не дивлячись на те, що це суперечило стратегічним пріоритетам державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, визначеним на той момент чинною Стратегією державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні* (Указ Президента України від 24 березня 2012 р. № 212/2012).

Ще одним прикладом реалізації нераціональних заходів у сфері правового регулювання фінансового сектору держави потрібно визнати факт ухвалення Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 р. Програмний документ підпав під «нищівну» критику експертної спільноти та представників фінансового сектору [10], але його усе одно було затверджено, що, як відомо, справило руйнівний вплив на банківський ринок.

Звідси висновок, що у громадськості, з одного боку, і державного регулятора, з іншого, складаються різні уявлення про визначення цілей ГКП, про справедливість і доцільність застосування тих чи інших інструментів для її здійснення. Зокрема, деякі положення нормативно-правових актів України, які впливають на реалізацію ГКП держави, та рішення НБУ визнано представниками суспільства такими, що порушують конституційні норми, збільшують ризики для економіки країни тощо. Але їхню позицію необґрунтовано ігнорують. Між тим, прогресивним може бути тільки таке суспільство, в основу якого покладено єдині для держави і населення підходи до оцінки справедливості вчинення тих чи інших дій на шляху до економічного зростання. ГКП не повинна здійснюватися у відриві від суспільного визнання.

У протилежному випадку відбувається порушення суспільної стабільності [11, с. 103] — системи, яка перебуває у постійному динамічному розвитку. Кожен з її елементів (економічна, політична, соціальна, культурна, ціннісна стабільності) є відносно самостійним, адже ієрархічно взаємодіє з іншими елементами та має на меті збереження власної сталості і цілісності усієї системи. За відсутності сталого розвитку будь-якого з елементів відбувається її дестабілізація. І лише за умови консенсусу свободи, рівності і справедливості може досягатися забезпечення суспільної стабільності [12, с. 99].

Зазначене дає змогу дійти висновку про взаємообумовленість справедливості і економічної стабільності. І така взаємообумовленість характерна для демократичної правової держави. Тому у процесі розробки та реалізації ГКП (одного із напрямів економічної політики) не можна ігнорувати суспільні конфлікти та інтереси. Позитивний ефект від її реалізації може досягатися лише за умов: урахування позицій різних соціальних груп та реакції на запропоновані рішення; чесності і прозорості у визначенні реальних проблем; суспільних обговорень та громадського контролю на етапах формування та реалізації.

Досліджуючи надалі причини делегітимації реалізації ГКП держави, зокрема невиконання НБУ визначених законодавством повноважень, треба звернути увагу на абзаци 3 і 4 ст. 6 Закону України «Про Національний банк України» (зміни від 2010 р.). Відповідно до них за

регулятором було закріплено функцію «сприяння фінансовій стабільності, в тому числі стабільності банківської системи... та додержанню стійких темпів економічного зростання». Але ж зміни, які відбуваються у банківській системі за останні три роки, дають підстави сумніватися у намірах НБУ забезпечити належне здійснення цих функцій.

По-перше, починаючи з 2013 р. з фінансового ринку через неплатоспроможність було виведено 90 банківських установ, що збільшило навантаження на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Частка держави у банківському секторі сягнула 56 % за чистими активами та 62 % за депозитами населення. Тільки на поповнення капіталу «націоналізованого» ПАТ КБ «Приватбанк» держава вже витратила еквівалент майже 5 % ВВП [13, с. 4]. Замість розробки та запровадження ефективних механізмів стабілізації ситуації на банківському ринку все більше відмічаються корупційні дії представників НБУ, які сприяють витоку капіталу за кордон, штучному банкрутству банків тощо. При цьому заходів юридичної відповідальності не зазнала жодна особа. Так, за даними НБУ, на початок 2017 р. було відкрито 1641 справу за фактами фінансових махінацій, але до суду направлено лише 15 справ. Жодного обвинувачувального вироку не ухвалено [14].

По-друге, із констатацією факту «сприяння додержанню стійких темпів економічного зростання» НБУ може звітувати щороку і за збільшення ВВП на 0,05 %, однак навряд чи таке зростання задовольнить суспільство.

Отже, вбачається, що на сьогодні для НБУ створено умови для здійснення будь-яких дій у процесі реалізації ГКП. Такі дії, як було вище наведено, у переважній більшості випадків суперечать законодавству України, оцінкам громадськості, а також сприяють отриманню непропорційно великих доходів для окремих секторів економіки чи суб'єктів і непропорційно великих втрат для інших. Адже за принципом справедливості, як його розуміє Д. Ролз, економічні нерівності повинні бути влаштовані так, щоб від них можна було б розумно очікувати переваг для всіх [15]. У зв'язку з цим на законодавчому рівні доцільним є посилення юридичної відповідальності посадових осіб державного регулятора, зокрема Голови НБУ.

Каталізатором делегітимації є й визначена законодавством незалежність НБУ. Вітчизня-

ними нормативно-правовими актами «особливого центральному органу державного управління» гарантовано невтручання в його діяльність з боку тих чи інших осіб. Тож рішення, які можуть істотно вплинути на економічне становище країни, НБУ ухвалює без будь-якого аналізу та визнання з боку представників суспільства. Так, відповідно до ст. 53 Закону України «Про Національний банк України» «не допускається втручання органів державної влади та інших державних органів чи їх посадових та службових осіб, будь-яких юридичних чи фізичних осіб у виконання функцій і повноважень Національного банку, Ради, Правління Національного банку чи службовців Національного банку інакше, як в межах, визначених Конституцією України та Законом». За цих умов доцільною є розробка в НБУ внутрішньої системи «стримувань і противаг».

Головним органом, до завдань якого належить розробка Основних засад ГКП та здійснення контролю за їхнім дотриманням, є Рада НБУ. Проте в українських реаліях непрофесіоналізму, коли декілька років поспіль сама Рада не може зібрати кворум для своєї роботи [16] (як це було за часів VI скликання Верховної Ради України), говорити про правильний вибір цілей ГКП на середньострокову перспективу досить складно. Через це її пріоритети на тому чи іншому етапі були непереконливими, а в більшості випадків шкідливими.

При цьому законодавством України не передбачений механізм оцінювання роботи НБУ, так само як не встановлено і наслідків звернень Ради НБУ про незадовільну оцінку такої роботи.

Неурегульованість зазначених питань сприяє збільшенню корупційної складової у сфері формування та здійснення ГКП, яка практично не піддається впливу новоствореної антикорупційної системи.

Система управління НБУ та порядок здійснення призначень посадових осіб представляє собою жорстку вертикаль та залежить від волі однієї особи — Голови НБУ. Установлена законом відповідальність Голови НБУ за діяльність НБУ перед Президентом України та Верховною Радою України та підзвітність НБУ «в межах їх конституційних повноважень» є фікцією. По-перше, Конституція не передбачає повноважень Президента України та Верховної Ради України щодо здійснення контролю за

діяльністю НБУ. По-друге, серед підстав звільнення Голови НБУ з посади немає жодної, пов'язаної з негативною оцінкою роботи НБУ. Положення закону щодо відповідальності членів Правління також є суто декларативними та містять внутрішню суперечність, оскільки передбачають «колегіальну» відповідальність «в межах компетенції» члена Правління. Взагалі не визначений порядок дострокового звільнення керівників НБУ, а також процедура виявлення, наприклад, обставин, що обумовлюють утрату бездоганної ділової репутації [17].

Таким чином, на сьогодні склалася ситуація, коли відсутня можливість незалежної економіко-правової експертизи дій НБУ. Управління банківською системою зосереджено в руках однієї особи — Голови НБУ, діяльність якої є також практично непідконтрольною. Враховуючи незалежність цієї посадової особи та залежність розвитку банківської системи від її дій, важливим є те, щоб така особа відповідала законодавчо визначеним кваліфікаційним вимогам до неї та була професійним макроекономістом. Між тим, в Україні спостерігається зворотна ситуація. Призначення чинного Голови НБУ на посаду відбулось із порушенням норм чинного законодавства України, зокрема у частині дотримання кваліфікаційних вимог [18, 19]. У результаті, за оцінками експертів, діяльність Голови НБУ призвела до збільшення корупції в банківській сфері та руйнівних наслідків для економіки країни (знецінення національної валюти в 2,5 раза). Споживча інфляція за останні роки становить більше 80 %. Заборгованість неплатоспроможних банків перед НБУ в розмірі майже 52 млрд грн. Сума коштів, виплачених на користь вкладників, — понад 80 млрд грн, здебільшого за рахунок державних коштів. Близько 90 банків виведені з ринку. Сумарні втрати бізнесу, населення, держави, місцевих органів влади, інвесторів оцінюються в 300 млрд грн [20]. Але як Голова НБУ, так і інші посадові особи державного регулятора не несуть відповідальності за результати своїх рішень під час реалізації власних повноважень і розробці НПА. Не несуть відповідальності і засновники банків, які за змовою з НБУ здійснюють махінації на фінансовому ринку. Вказане свідчить про порушення принципу справедливості у частині забезпечення «відповідності між порушенням та відповідальністю» [21].

У зв'язку з цим бездіяльність НБУ в сфері банківського регулювання і нагляду не має залишатися безкарною. Зокрема, саме через бездіяльність НБУ було допущено настання неплатоспроможності 90 банків, втрата заощаджень населенням, повна дестабілізація фінансового ринку, і як наслідок — падіння рівня довіри до банківської системи. Як зазначено вище, саме підтримка довіри має бути кінцевою метою ГКП, а її критеріями: гарантії стабільності, сталий розвиток і справедливість [12].

Усе це актуалізує необхідність вжиття заходів щодо посилення юридичної відповідальності керівних посадових осіб НБУ, а також активізації взаємодії НБУ і суспільства у напрямі підвищення якості життя суспільства та розвитку конкурентоспроможної національної економіки, а не навпаки.

Очевидним є те, що розробка основних заasad ГКП, визначення поточних і стратегічних цілей НБУ повинно здійснюватися із залученням громадськості, науковців та учасників фінансових ринків. Тим більше, що таке право закріплено в Конституції України (ст. 5).

У зв'язку з цим вказаний процес з боку НБУ повинен розглядатись не як втручання в сферу власної незалежності, а як крок до відновлення довіри населення до дій особливого центрального органу державного управління і банківської системи в цілому. За підтримки науковців та їхньої кваліфікованої оцінки можуть бути напрацьовані дієвіші заходи здійснення ГКП. Можливо, саме науковці, як, наприклад, у Польщі, запропонують необхідний крок обрання кризових нестандартних інструментів грошово-кредитного та валютного регулювання [22].

Інструментами, що дають змогу суспільству впливати на законотворчий процес, окрім вищезазначених громадських обговорень, є референдум та народна ініціатива. Вони показали свою дієвість у Швейцарії, де починаючи з XIX ст. швейцарці впливають на законотворчий процес із будь-яких питань. Можливість застосування цих інструментів хоч і закріплена законодавством України, але жодного разу не застосовувалась у вирішенні проблем, що стосуються фінансової сфери. Така необхідність постає досить гостро в умовах кризи легітимності дій НБУ та дестабілізації ситуації на банківському ринку, що є істотною загрозою сталому економічному розвитку країни. А

тому у разі ухвалення під час реалізації ГКП держави тих чи інших рішень, які можуть негативно вплинути на її економіку, обов'язковим має бути проведення референдуму. Доцільність його проведення додатково зумовлюється тим фактом, що кожне рішення НБУ, яке посилює навантаження на державний бюджет, у найближчому майбутньому створить нові зобов'язання для платників податків — громадян України.

Вартість референдуму експерти пов'язують із сумою, що витрачається на проведення всеукраїнських виборів. Зважаючи на суму 23,7 млн грн, які витратили на проведення останніх виборів до Верховної ради України, можна із впевненістю зазначити, що проведення референдуму — високовитратний процес. А тому його застосування має бути обов'язковим лише у ситуаціях, що являють собою загрозу економічному зростанню країни. Як індикатор потрібно використовувати усталені в міжнародній практиці показники. Зокрема, задля вирішення економічних проблем та подолання макроекономічних дисбалансів у ЄС запроваджено набір європейських законодавчих заходів із реформування Пакту стабільності і зростання, які були об'єднані у *Six Pack*. До інструментів цього документа належать граничні значення для щорічного дефіциту державного бюджету (3 % від ВВП) і валовий коефіцієнт боргу (60 % від ВВП) [23]. Вважається, що за умови додержання зазначених показників забезпечуватиметься фінансова стабільність та економічне зростання.

У зв'язку з цим доцільним є закріплення на конституційно-правовому рівні вимоги щодо обов'язковості проведення референдуму у разі, коли те чи інше рішення органу державної влади, зокрема НБУ, загрожує перевищенню граничних показників для щорічного дефіциту державного бюджету (3 % від ВВП) і валового коефіцієнту боргу (60 % від ВВП).

Резюмуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що для забезпечення легітимності діяльності НБУ, зокрема під час реалізації ГКП, державному регулятору необхідно дотримуватися принципу справедливості. Тому доцільним є чітке визначення цілей діяльності НБУ та посилення:

- юридичної відповідальності посадових осіб НБУ, а також осіб (керівників, посадових осіб банків та ін.), чий дії призвели до порушення

прав громадян та негативно вплинули на діяльність банку, банківську систему тощо;

- прозорості діяльності НБУ та забезпечення громадського контролю за його діяльністю. ГКП повинна відповідати соціальним очікуванням: оцінка громадськістю та оцінка законодавцем цілей та інструментів реалізації ГКП повинні співпадати, суспільство має довіряти діям НБУ, вважаючи їх справедливими. Якщо ж громадська думка відрізняється від «неписаних стандартів» і відступ від них на державному рівні є стратегічно неприйнятним, потрібно забезпечувати підготовку суспільства до ухвалення тих чи інших політичних рішень, щоб спочатку громадська думка сприйняла ідею як прогресивну, а вже потім можна оформити її у нормативній площині.

Доцільним є також закріплення на конституційно-правовому рівні у межах ст. 73 Конституції України вимог щодо обов'язковості проведення референдуму у разі, коли рішення органу державної влади, зокрема НБУ, загрожує перевищенню граничних значень для щорічного дефіциту державного бюджету (3 % від ВВП) і валового коефіцієнту боргу (60 % від ВВП). Така норма забезпечуватиме взаємодію НБУ і суспільства у напрямі винайдення справедливих та економічно ефективних засобів здійснення ГКП держави.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Орлеан А., Аглиетта М. Деньги между насилием и доверием. Москва: ГУ-ВШЭ, 2006. 355 с.
2. Руссо Жан-Жак. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права. пер. з фр. та ком. О. Хома. Київ: Port-Royal, 2001. 349 с.
3. Герасіна Л.М., Погрібна В.Л., Поліщук І.О. Договір суспільний. Політологічний енциклопедичний словник. За ред. М.П. Требіна. Харків: Право, 2015. 816 с.
4. Ankerl Guy. Towards a Social Contract on a Worldwide Scale: Solidarity contracts. Research series. Geneva: International Institute for Labour Studies, 1980. 283 p.
5. Beetham D. The Legitimation of Power. 2nd edition. London: Macmillan, 2013. 313 p.
6. Українці недовольні Нацбанком и Гонтаревой. URL: <http://minprom.ua/news/220136.html> (дата звернення 06.05.2017).
7. Байрачна Л.К. Легітимність влади як імператив сталого розвитку. *Право і суспільство*. 2016. № 1. С. 8—13.
8. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України від 24.03.2012 № 212/2012. *Офіційний вісник України*. 2012. № 26. Ст. 966.
9. Сучасна валютна політика та особливості її реалізації в Україні. Наук. ред. В. Юрчишин. Київ, 2016. 120 с.

10. Шуміло І. Банківська система: про згубність недореформування. *Дзеркало тижня*. 16.02.2016. URL: https://dt.ua/finances/bankivska-sistema-pro-zgubnist-nedoreformuvannya-finansoviy-sektor-potrebuye-spravzhnogoozdovlennya-ta-ochischennya-_.html (дата звернення 03.05.2017).
11. Руденко О.М. Дефініції суспільної стабільності в державному управлінні. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 3(12). С. 101—106.
12. Кіндратець О. Формування суспільства сталого розвитку: проблеми і перспективи: монографія. Запоріжжя: Вид-во Запорізької державної інженерної академії, 2003. 383 с.
13. Звіт про фінансову стабільність. Випуск 3. Червень 2017. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?-id=50604896> (дата звернення 01.06.2017).
14. Чим запам'ятається Валерія Гонтарева на посаді голови НБУ. URL: <https://ua.112.ua/statji/chym-zaramiataietsia-valeriia-hontarieva-na-posadi-holovynbu-375153.html> (дата звернення 20.05.2017).
15. Rawls J. A Theory of Justice. Harvard University Press, 1971. 607 p.
16. Білоусова Н. Як рятуватимуть банки? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/yak-ryatuvatyut-banku> (дата звернення 28.05.2017).
17. Пояснювальна записка до проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення прозорості діяльності Національного банку України та підвищення його відповідальності перед суспільством. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=60241&pf35401=402797> (дата звернення 20.05.2017).
18. Почему Гонтарева не может быть главой НБУ. URL: <http://www.minprom.com.ua/digest/185829.html> (дата звернення 20.05.2017).
19. Нардеп Тарута оспаривает в суде назначение Гонтаревой главой НБУ. URL: <http://interfax.com.ua/news/general/405102.html> (дата звернення 20.05.2017).
20. Куц Олексій. Персоніфіковане зло: що залишилося від НБУ після правління Гонтаревої. *Волинські новини*. 11.04.2017. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/personifikovane-zlo-shcho-zalyshylos-vid-nbu-pisliapravlinnia-hontarevoyi/> (дата звернення 15.04.2017).
21. Горбатенко В.П. Філософсько-правові детермінанти сучасного розуміння справедливості. *Правова держава*. 2003. Вип. 14. С. 13—19.
22. Аржевітін С.М. Грошово-кредитні відносини в розвитку економіки України : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ, 2011. 32 с.
23. European neighbourhood and partnership instrument eastern regional programme. Strategy paper 2007—2013. URL: https://ec.europa.eu/europeaid/funding/european-neighbourhood-and-partnership-instrument-enpi_en (дата звернення 12.04.2017).
3. Gerasina L.M., Pogribna V.L., Polishhuk I.O. ta in. Dogovir suspil'nyj. Politologichnyj encyklopedychnyj slovnyk. Za red. M.P. Trebina. Harkiv: Pravo, 2015 [in Ukrainian].
4. Ankerl Guy. Towards a Social Contract on a Worldwide Scale: Solidarity contracts. Research series. Geneva: International Institute for Labour Studies, 1980.
5. Beetham D. The Legitimation of Power. 2nd edition. London: Macmillan, 2013.
6. Ukraincy nedovol'ny Nacbankom i Gontarevoj. URL: <http://minprom.ua/news/220136.html> [in Russian].
7. Bajrachna L.K. Legitymnist' vldy yak imperatyv stalogo rozvytku. *Pravo i suspil'stvo*. 2016. No. 1: 8—13 [in Ukrainian].
8. Pro Strategiyu derzhavnoyi polityky spryannya rozvytku gromadyans'kogo suspil'stva v Ukraini ta pershochergovi zahody shhodo yiyi realizaciyi: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.03.2012 No. 212/2012. *Oficijnyj visnyk Ukrainy*. 2012. No. 26. St. 966 [in Ukrainian].
9. Suchasna valyutna polityka ta osoblyvosti yiyi realizaciyi v Ukraini. Nauk. red. V. Yurchyshyn. Kyiv, 2016 [in Ukrainian].
10. Shumilo I. Bankivs'ka sistema: pro zgubnist' nedoreformuvannya. *Dzerkalo tyzhnya*. 16.02.2016. URL: https://dt.ua/finances/bankivska-sistema-pro-zgubnist-nedoreformuvannya-finansoviy-sektor-potrebuye-spravzhnogoozdovlennya-ta-ochischennya-_.html [in Ukrainian].
11. Rudenko O.M. Definiciji suspil'noyi stabil'nosti v derzhavnomu upravlinni. *Strategichni priorytety*. 2009. No. 3(12): 101—106 [in Ukrainian].
12. Kindratecz' O. Formuvannya suspil'stva stalogo rozvytku: problemy i perspektivy: monografiya. Zaporizhzhya: Vyd-vo Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi, 2003 [in Ukrainian].
13. Zvit pro finansovu stabil'nist'. Vypusk 3. Cherven' 2017. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896> [in Ukrainian].
14. Chym zapam'yatayet'sya Valeriya Gontareva na posadi golovy NBU. URL: <https://ua.112.ua/statji/chym-zapamiataietsia-valeriia-hontarieva-na-posadi-holovynbu-375153.html> [in Ukrainian].
15. Rawls J. A Theory of Justice. Harvard University Press, 1971.
16. Bilousova N. Yak ryatuvatyut' banky? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/yak-ryatuvatyut-banku> [in Ukrainian].
17. Poyasnyval'na zapyska do proektu Zakonu Ukrainy pro vnesennya zmin do deyakyh zakonodavchyh aktiv shhodo zabezpechennya prozorosti diyal'nosti Nacional'nogo banku Ukrainy ta pidvyshhennya jogo vidpovidal'nosti pered suspil'stvom. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=60241&pf35401=402797> [in Ukrainian].
18. Pochemu Gontareva ne mozhet byt' glavoy NBU. URL: <http://www.minprom.com.ua/digest/185829.html> [in Russian].
19. Nardep Taruta osparivaet v sude naznachenie Gontarevoj glavoy NBU. URL: <http://interfax.com.ua/news/general/405102.html> [in Russian].
20. Kushh Oleksij. Personifikovane zlo: shho zalyshylosya vid NBU pislya pravlinnya Gontarevoyi. *Volyns'ki novyny*. 11.04.2017. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/personifikovane-zlo-shcho-zalyshylos-vid-nbu-pisliapravlinnia-hontarevoyi/> [in Ukrainian].

REFERENCES

1. Orlean A., Aglietta M. Den'gi mezhdru nasiliem i doveriem. Moskva: Izdatel'skij Dom GU-VShJe, 2006 [in Russian].
2. Russo Zhan-Zhak. Pro suspil'nu ugodu, abo Prynцыpu politychnogo prava. Ukr. per. z fr. ta kom. O. Khoma. Kyiv: Port-Royal, 2001 [in Ukrainian].

21. Gorbatenko V.P. Filososfs'ko-pravovi determinanty suchasnego rozuminnya spravedlyvosti. *Pravova derzhava*. 2003. Vol. 14: 13–19 [in Ukrainian].
22. Arzhevitin S.M. Groshovo-kredytni vidnosyny v rozvytku ekonomiky Ukrainy : avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.08. Kyiv. nacz. ekon. un-t im. V. Get'mana. Kyiv, 2011 [in Ukrainian].
23. European neighbourhood and partnership instrument eastern regional programe. Strategy paper 2007–2013. URL: https://ec.europa.eu/europeaid/funding/european-neighbourhood-and-partnership-instrument-enpi_en
Надійшла 01.06.2017

Т.С. Гудима

Институт экономико-правовых исследований
НАН Украины, г. Киев

ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ДЕНЕЖНО-КРЕДИТНОЙ ПОЛИТИКИ ГОСУДАРСТВА: ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ПРИНЦИПА СПРАВЕДЛИВОСТИ

Проанализированы правовое обеспечение осуществления денежно-кредитной политики государства и критерии ее легитимности. Определено, что для обеспечения легитимности деятельности Национального банка Украины в современных условиях, в частности при реализации денежно-кредитной политики, государственный регулятор должен следовать принципу справедливости. В связи с этим целесообразно четкое определение целей деятельности Национального банка Украины и усиление юридической ответственности, прозрачности деятельности Национального банка Украины и обеспечения общественного контроля за ней. Аргументировано закрепление на конституционно-правовом уровне нормы

об обязательности проведения референдума в случае, если то или иное решение органа государственной власти, в частности Национального банка Украины, грозит превышению соответствующих предельных значений.

Ключевые слова: денежно-кредитная политика, Национальный банк Украины, легитимность, принцип справедливости, доверие, устойчивое развитие.

Т.С. Hudima

Institute of Economic and Legal Researches
of the NAS of Ukraine, Kyiv

LEGAL SUPPORT OF IMPLEMENTATION OF THE MONETARY POLICY OF THE STATE: PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLE OF EQUITY

The legal support for the implementation of the monetary and credit policy of the state and the criteria for its legitimacy are analyzed in article. It is determined that in order to ensure the legitimacy of the National Bank of Ukraine's activity in modern conditions, in particular when implementing monetary policy, the state regulator needs to follow the principle of fairness. In this regard, it is advisable to clearly define the objectives of the National Bank of Ukraine and to strengthen legal responsibility; Transparency of the activities of the National Bank of Ukraine and ensuring public control over it. The necessity of holding a referendum is argued in the event that this or that decision of the state authority, in particular the National Bank of Ukraine, threatens to exceed the corresponding limit values.

Keywords: monetary policy, National Bank of Ukraine, legitimacy, equity principle, trust, sustainable development.